

Joško Božanić
Komiža

FRIŽI – PJESNIČKI TESTAMENT
JURE FRANIČEVIĆA PLOČARA

U izdanju Književnoga kruga u Splitu upravo je objavljena posthumna zbirka pjesama *Friži* Hvaranina Jure Franičevića Pločara, koju je za tisak priredio Mirko Prelas. Plodan hrvatski pisac koji je za života objavio jedanaest zbirki pjesama i sedam romana na književnom jeziku, a tek jednu zbirku pjesama na čakavskom govoru svog rodnog Vrisnika na otoku Hvaru – *Šaka zemje*, javlja nam se posthumno novom zbirkom čakavskih versih što ih je iz piščeve literarne ostavštine ovom knjigom predstavio priređivač i dobar poznavalac Franičevićeva literarnog opusa Mirko Prelas.

Kada se 1974. godine pojavila *Šaka zemje* bio je to prvorazredan kulturni događaj i iznenađenje budući da je tada već klasik hrvatske književnosti Jure Franičević Pločar svoj literarni opus obogatio knjigom na zavičajnom idiomu u kojemu je njegov brat Marin ostvario svoje najveće pjesničke domete.

Šaka zemje predstavlja knjigu autentičnog pjesničkog izričaja. Ona je zaokupljena zavičajnim kozmosom u kojemu otkriva univerzalnost lokalnog – otočnog svijeta, a svoj pjev gradi iz elementarnog pučkog izričaja, iz dijaloga i ritma govorenja u kojemu se glasa iskon postojanja jedne male insularne zajednice.

U pjesničkoj zbirci *Friži* prepoznajemo isti poetski rukopis - Franičevićevu zaokupljenost vlastitim ishodištem, doživljajem otočke zemlje kao praha od kojega je sazdan i u koji se obraća. Njegovim stihovima progovara ta zemlja, ta njegova *šaka zemje* otočke. Pjesnička zbirka *Friži* Franičevićev su pjesnički testament. Ti *friži* zapravo su duboko utisnute slike otočkog djetinjstva provedenog na *Pločama* – na *skinalu škoja*, kako bi rekao pjesnik, na hrptu otoka, na gladnoj, na kamenitoj zemlji rodnog Vrisnika koja blješti na suncu sjajem Početka, koja bljeska u sjećanju svjet-

lom djetinjstva, koja zrači toplinom iskonskog zajedništva organske ljudske zajednice iz čijega središta progovara pjesnik na kraju svog životnog puta i svoje stvaralačke, svoje pjesničke avanture.

Motivi zemlje, vjetra, vode i vatre sunčane sublimirani su iz iskustva bezvremenosti djetinjstva, iz iskustva početka vremena. Čovjek od tijesta ove otočke zemlje napravljen prenosi svoj zemni teret do ruba života pomiren sa svojom sudbinom, sa svojim usudom. Iza njega ostaju na zemlji tek *friži* – tragovi njegova truda u zemlji, u kamenu, u sjećanju onih koji ga nadživljuju.

Modus repetitivnosti karakteristika je bitna Franičevićeva pjeva: Ponavljanje priložne oznake: *Ode svitlost trepeće ko i pero na vitru / ode je stinje teplo rikamano / ode je vris modar i zimurad uvik mlad / ode su bori ko zlato a kaduja meka...*; ponavljanje odnosne zamjenice: *kako da je ona kriva / ča je intrada slaba / ča je grad potuko / ča je suša izila / ča je bolest odnila...*; ponavljanje veznika: *Minjodu se pijace / i tarace / i rive / i puti / i skuti / i brive / ma ostaju face / i nenadinje / i more / i tvrde kore / i šušuri / i batude / i levantore / i škure bure / a sveja muklo / tuču / i tuču / ure.*

Ta repetitivnost često biva prekinuta iznenadnim obratom, kao u posljednjem primjeru gdje kontinuitet posvemašnje mijene, koji naglašava polisindetska anafora veznika *i*, biva iznevjeren adverzativnim rezom kojim je uveden motiv udarca ure kao mementa prolaznosti svega pod suncem: *a sveja muklo / tuču / tuču / ure.*

Zanimljivo je da u tom insularnom prostoru more kao motiv nema intenzitet neposrednog doživljaja. Ono je uvijek daleko, ne čuje se njegov huk, ne dopire do tog svijeta njegova snaga i njegova slanost. Svijet je to pastoralni, težački, agrarni, a more je tek daleka slika i san: (*Di je to more*) *Di je to more / i brod sa bilin jidron / di je to more / i di su iskre / lipega sna / Sve škuriji vitri pušu / sve čarnija su dna.* I u ovoj zbirci motiv murve vezan je za more kao i u zbirci *Šaka zemje*. I u *Frižima* nostalgično se spominje murva koja je prodana za gradnju broda, murva koju je odnijelo veliko more iz dječakova svijeta.

Solarni motiv vrlo je snažan u ovoj poeziji: (*Ode*) *Ode svitlost trepeće ko i pero na vitru;* (*Uje*) *Uje je svitlost uje je kripost;* (*Nindir u valima*) *A nindir u valima još se cakletaju bonace;* (*Plana*) *... i na miljune vagunih stinja / karcato svitlosti i modrine;* (*Tvarde sunce*) *Meje sunce iznad stin / i samo sebe tarma i žere / samo u sebe sunce jeco / priko*

*škoja gre i breco / ko zlatni zvon sa četiri obile /durnji i riče ka bisni
konj / na slidu od kobile...*

Franičević gradi mozaik jednog rasutog svijeta. On skuplja njegove elemente u svom sjećanju i slaže ih u sliku nestalog svijeta. Tu je inventar otočkog florarija: omendul, loza, vris, zimurad, kaduja, bor, lavanda...; tu je inventar otočkog bestijarija: tovar, koza, kuna, puh, jež, pas, miš, spuž...; tu su prizori zemlje i kamena kao prostora koji određuje sudbinu čovjekovu, kao prostor u koji on svojim trudom ostavlja tragove kojima se potvrđuje njegov život.

Friži Jure Franičevića Pločara jesu stihovi kojima ovaj otočki pjesnik pjeva svoj otok, prolaznost ljudskog vremena i vječnost u koju je kratko ljudsko vrijeme neizbrisivo utkano znakovima (*frižima*) svog trajanja u otočkoj zemlji. Ta knjiga što ju je znalacki iz papira Franičevićeve pjesničke radionice iščitao Mirko Prelas, zatvara krug jednog bogatog književnog opusa. Možda bi knjiga ova nešto drugačija bila da je doživjela redakciju autorovu, ali sigurno je to da je njome obogaćena hrvatska čakavska književnost, da se pojavila zbirka pjesama koja će naći svoju čitačku publiku, koja predstavlja Juru Franičevića Pločara kao vrsnog čakavskog pjesnika.